

Kotikyläni vaarojen liepeillä

- Kotikyläni maantiedettä • Entisajan kotiaskareita • Kuumia kiviä vesisaaviin
- Vatsunvaaran eläjästä • Jäkälää ja pettuleipää • Koulunkäynti alkaa

Kotikyläni Kivijärvi oli Vuokkiniemestä lounaaseen päin 30 kilometrin päässä, aivan rajan läheisyydessä. Tie kylään kulki loppumatomien vaarojen yli vedenjakajaa kohti nousten Hilipänvaaran tasolla 265 metriin merenpinnasta. Itse kylä oli samannimisen järven rannalla. Järvi oli halkaisijaltaan noin kolme kilometriä. Sen rantaviiva muodostui neljästä lahdesta: Kylälaksi, Matolaksi, Törsömölaksi ja Latvalaksi, josta lähti polku kuuluisaan Latvajärven runokylään. Juuri tämän lahden perukasta kivijärveläiset aina soutivat erittäin valkeaa savea, jolla kiukaat "va-

lotettiin". Aivan lähellä Kylälähden rannassa kohosi mahtava kalmismaan kuusikko; se hakattiin maahan talvisodan aikaan, jolloin kyläläiset oli siirretty pois evakkoon. Silloinhan pelättiin kovasti suomalaisia tarkk'ampujia, niitä "käkölöitä", jotka kiipesivät puihin ja sieltä ampuivat.

Muut kylänosat koostuivat "vaaroista" kuten meidän Vatsunvaara, Marttisenvaara, Hilipänvaara (ennen Kirilänvaara), Törsämö, Pirttiniemi, Ilvesvaara, Väliaho, Puahkomienvaara sekä Vuokkiniemestä päin kulkiessa Marjoavaara. Tällainen asutus oli syntynyt sääolo-

suhteiden takia: syyshallan pelko pakotti raivaamaan peltotilkut vaarojen etelärinteille, minne halla ei yltänyt niin tuhoisana kuin alaville paikoille.

Kotipaikkani Vatsunvaara oli nähtävästi saanut nimensä ensiasukkaansa Vatsun mukaan. Esi-isäni Miikkulaisen Oleksi oli myös Vatsun sukua. 1930-luvun alkuvuosina Vatsun livanan perheestä oli elossa vain hänen vaimonsa ja lapset Anni, Nikolai, Jelena (Pirhosen Nikolain tuleva vaimo), Jyrki sekä Oksenie, jonka kera kävin yhdessä koulua ensin Kivijärvestä ja sitten Uhtualla, missä lopeimme 7 luokkaa.

Esi-isäni Miikkulaisen Oleksi otti vaimokseen Akonlahdesta Teron Iron. Tämä oli terhakka akka, keskikokoinen ja rakenteeltaan riski. Heille syntyi kuusi lasta. Muistan heistä vain isäni Nikolain, jota kylässä kutsuttiin Miikkulaksi, hänen veljensä Oleksin ja heidän siskonsa Jelin ja Olkan. Vielä yksi. Tatjana, oli mieholassa Akonlahdessa Nikutjevin perheessä. Hän kuoli Uhtualla muutokampanjan jälkeen. Vanhinta tätti Annia en muista nähneeni, nähtävästi en nähnytäkään. Myöskään en muista isoisääni Olekseita. Puhuttiin, että kontio oli häntä pahoin raadellut, jonka jälkeen hän sairastui ja kuoli. Muuten isoisää oli kylässämme tapana kutsua ukoksi ja isoäitiä ämmöksi. Äidin puoleista isoisää ja isoäitiä kutsuttiin ukkolan ukoksi ja ukkolan ämmöksi.

Vuonna 1922 isäni meni naimisiin Hilipän Huotin tytären Manjun kanssa. Lapsia heille syntyi viisi poikaa ja tyttö: Santeri, Yrjö, Jouki, Nikolai, Vilho ja Iivana. Koko perhe asui pikku mökissä yhdessä huoneessa, kunnes isä 1930 vuoden

alussa rakensi liitosrakennuksen talonsa peräpuoleen. Nyt tuli jo enemmän tilaa. Noihin aikoihin tätimme Jeli ja Olka muuttivat Uhtualle, ja mökkiimme jäi vain yhdeksän henkeä.

Entisajan kotiaskareet

Siitä ajasta mieleeni ovat jääneet sen ajan kotihommat. Aamulla oli ensityönä pantava kiukua (uuni) lämpenemään. Siten ämmö laskeutuu kosinon ovesta jauhinkivien luo ja alkaa jauhaa ohranjyvistä ryynejä aamupuuroa varten. Kosino on uunin viereen rakennettu koppi, jonkin verran matalampi uunin päällä. Jos uunin päällä tuli liian kuumaa, laskeudutaan kosinolle. Uuni oli meillä rakennettu jo uuteen tapaan. Jos ennen paistinuunin savu nousi suoraan savupiippuun hinkalon kautta, niin nyt meillä savu painui uunin perässä kahteen ryöriin, jotka kiärsivät ympäri uunin alareunaa ja lämmittivät koko uunin tasalämpöiseksi. Uunin suun edessä meillä oli hella. Sen suuaukko oli pirttiin päin, ja konsa hellassa oli tuli, se valaisi hyvin koko pirtin. Hellasta savu meni yhteiseen savupiippuun, johon oli samovaaria varten tehty pyöreä reikä, joka sitten pantiin kiinni, kun vesi kiehahti.

Paistinuunin vieressä olivat leivonnassa tarvittavat pulapio leipien nostelemista varten, havuja, joilla uunin pohja pyyhittiin lämmityksen jälkeen ja uhvatta, jolla nostettiin valuraudasta tehty tshunnikka, sellainen kapeapohjainen kattila, jolla oli kuumassa uunissa hyvä keittää lihaa tai muuta ruokaa. Kun sen aamulla pani uuniin, ruoka valmistui ja oli kuumana päivälliseen asti. Hellan ja kosinon edes-

Miikkulaisen Santeri muistelee

OSA 1 2 3 4 5

Uusi kirjoitussarja

Karjalan Heimossa alkaa tässä numerossa uusi 5-osainen kirjoitussarja "Miikkulaisen Santeri muistelee". Vaikka kysymyksessä on yhden karjalaismiehen elämätarina, se tuo mielenkiintoisella tavalla esille eri puolia neuvostokansalaisten arkielämästä sekä heijastaa myös yhteiskunnallista kehitystä. Kun muistelmat kattavat lähes 80 vuoden aikajakson, niihin sisältyvät mm. 1930-luvun alun pakkokolektivisointi ja nälkävuodet, Stalinin terrorin pimeät vuodet, sota-aika sekä jälleenrakentaminen.

Kertojamme Miikkulaisen Santeri eli **Santeri Lesojen** on syntynyt 24. elokuuta 1924 Vuokkiniemen Kivijärven kylässä. Kun perheensä vangittiin 1938, äiti ja lapset joutuivat olosuhteiden pakosta muuttamaan sukulaisten luo Uhtualle. Siellä Santeri jatkoi koulunkäyntiään 7:een luokkaan asti ja pääsi sitten harjoittelijaksi Uhtuan säähavaintoasemalle. Sotaan hän joutui vuonna 1943, ja palveli radistina pohjoisella rintamalla. Sota loppui, mutta Santerin ikäluokka kotiutettiin vasta keväällä 1947.

Kotiseudulleen palattua Santeri jatkoi työtään meteorologina ja nimitettiin vuonna 1960 Uhtuan säähavaintoaseman päälliköksi. Urakehitys jatkui ja vuonna 1977 hänestä tuli Uhtuan (Kalevalan) lentoaseman päällikkö. Tästä virasta Santeri jäi eläkkeelle 1985.

• Sarjan ensimmäisessä osassa Santeri kertoo kotikylästään, omasta heimokunnastaan sekä lapsuusvuosista Kivijärvestä.

Kivijärven kylän talot sijaitsivat käytännön syistä vaaroilla. Sinne halla vain harvoin nousi, ja näin pienet pelto-tilkut säästyivät. (kuva: Väinö Kaukonen).

sä oli halkolipas, jolla isä aina istui, tupakoi tai kiskoi pärettä.

Oven oikealla puolella oli messinkinen käsastie, josta pesuvesi valui srinohkaan. Tuo sana johtui nähtävästi venäjän sanasta treno-hka = kolmijalkainen. Ja srinohka olikin tosiaan kolmijalkainen, jotta pysyi paremmin pystyssä. Siinä lähellä ovensuupuolella pidettiin myös vesikorvoja. Kosinon lähelle oli kiinnitetty orsi, johon pistettiin reikälevät kuivumaan.

Kuumia kiviä vesisaaviin

Tsihkalammien vieressä meillä oli kyly. Kesäaikaan kylän vieressä oli suuri pata, jossa kuumennettiin vettä pyykinpesua varten ja jos tarvittiin, keitettiin pesuvaatteet. Kun saippuaa ei ollut, sen tilalle pataan pantiin vaatepussi tuhkaa riippumaan ja se konsti kyllä pelasti. Muistan, kun rajavartiolaiset kulettivat meille pyykinpesuun, alusvaatteita ja muuta, pestäväksi. Saihan siitä jonkinlaisen maksun.

Kylyssä meillä ei ollut pataa veden kuumentamista varten. Vesi kuumennettiin kivilöillä. Kivien päällä poltettiin tulta ja kun kivet olivat kuumat, ne laskettiin varovasti toiseen vesisaaviin. Toinen saavi oli kylmää vettä varten. – Sellaista oli elämämme siihen aikaan.

Isäni veli Oleksei otti vaimon Tollonjoelta ja jäikin sinne elämään. Myös hänet tapettiin vainovuosina. Heidän perheessään oli kolme tyttöä, Maikki, Irja ja Jouki.

Äitini oli Hilipänvaarasta (entinen Kirilänvaara) Hilipän Huotin tyttö, heidän perheestään vanhin lapsi. Äitini jälkeen olivat Ontto, Aleksei, Iivana, Anni ja Miikhali. Ontto otti aikanaan vaimokseen Latvajärven Vassonvaarasta Sisson Riijon Annin. Muilla ei vielä siihen aikaan ollut perheitä.

Ämmöni, siis äitini äiti, oli Iljasen Vasselein tyttö Okku Ilvesvaarasta. Ukkolan ukkoa en nähnyt, sillä hän oli jo kuollut. Ämmö eläi lapsiensa kera komeassa, punaisessa ulkomaalatussa talossa.

Oli siinä talossa tilaa! Suuresta pirtistä meni ovi

kahteen kamariin. Sieltä pääsi sintsiin, josta oli ovi kylmään aittaan. Porstuasta rappuset laskeutuivat tanhualle ja läävään, toiset rappuset nousivat heinälatoon, jonne pääsi ajamaan hevosella heinähäkin kera loivaa lavaa pitkin. Sieltä ylhäältä voi lykkiä luukusta heiniä tarvittavan määrän läävän oven eteen. Mutta sitten kun alkoivat ne murtovuodet, ämmöni talo tuli purettavaksi ja siirrettiin kylän. Nyt siitä tuli mökintapainen rakennus. Alkoivat 1934 vuoden nälkävuodet ja kovat koetukset joka perheessä.

Sillä vaaralla eli myös Hilipän Huotin veli Ipatti, muisteli Pirhosen Nikolain vaimo Jelena. Vaaran reunaan rakensi talonsa myös Mirona, mutta kun talo paloi, hän palasi jälleen Marttisenvaaraan. No, sekin talo niin kuin muutkin Marttisenvaaran ja Hilipänvaaran talot tulivat siirrettäväksi kylään.

Mirona alkoi isäni tapaan rakentaa jatkoa taloonsa ja pyysi kylän tapaan apuvoimia. Eihän yksin voi rakentaa. Isä häntä auttoi ja

niin Tsiksalammien toiselle rannalle nousi Mironan talo. – Niin autioituivat Hilipänvaara ja Marttisenvaara. Mutta tämä oli vasta alkua.

Pitkät kiviaidat

Kivinen oli kylämme maaperä! Vielä nytkin entisten peltöjen paikkoja reunustavat pitkät kiviaidat, kuin linnoitukset mahdollista vihollista vastaan. Ja se vihollinen oli nälkä, joka usein vaivasi kivijärveläisiä. Oli siinä työtä, kun kaikki kivet ja kivenjätkäleet saatiin siirrettyksi pellolta pientareille. Monta kertaa oli paita märkä ennen kuin pelto saatiin valmiiksi. Kun vaarat eivät olleet riittävän laajoja, niin sen mukaisesti pelto olivat kooltaan pienehköjä.

Kyläläiset kasvattivat eniten ohraa, perunaa ja naurista. Myös ruista viljeltiin sekä jonkin verran liinaa eli pellavaa. Pitihän olla lankaa (virpeä) saappaita ommellessa sekä kalanpyydyksiä, ryysiä ja nuottaa kutoessa.

Muistan vielä kotilangasta kudotun verkon. Sen

alapäähän oli kudottu tuohella painoksi pieniä kiviä ja yläpäähän laitettu tuohesta leikatut "käpryt". Ne verkot riippuivat tavallisesti kylän seinällä, jossa kuivuivat ja savustuivat sekä saivat savusta kestävänsä mustan värin.

Jalkineet valmistettiin tavallisesti kylän suutari. Nahkat kenkiä varten - hevosien, lehmän tai vasikannahka - liotettiin ja parkittiin ja muokattiin itse. Suutari valmistoi pieksuja, äärikenkiä ja pakkiloita. Pieksut ja äärikenkät olivat nuppikärkiset; ne olivat hyvät, jos oli suksille noustava. Muistan, miten isäni pitkät illat ylitöinään ompeli saappaita sekä kotiväelle että tienestiksi. Saappaat olivat vedenpitäviä ja kepeät, kun ne hyvin tervasi.

Isäni osasi kaikkea, mitä taloudessa tarvittiin, sekä suutarin että puusepän työt. Myös pajassa hänen käsissään syntyi kaikki, mitä tarvitsi.

Meidän vaaran asukkaista

Meidän talomme oli Vatsunvaaran etelärinteellä aivan lähellä Tsihkalampia ja sen eteläpäässä olevaa suota. Vähän ylempänä oli siihen aikaan varakas Vatsun talo ja siinä lähellä Pirhosen Iikan jo lahoamispaikasta ollut talo. Sen vieressä kasvoi mahtava koivu, nähtävästi Iikan siihen aikoinaan istuttamana. Kauempana oli Hourin talo, missä Pirhosen nyt elettiin. Iikan akka Iro oli umpisokea, mutta hän osasi kepin kanssa sekä kessällä että talvella käydä vierailulla ämmöni Iron luona. Niin he kylminä talvi-iltoina venyivät uunilla, sanoivat meille starinua ja lauloivat vanhoja kalevalaisia lauluja. Molemmilla heillä oli niitä riittävästi muistissaan.

Tsihkalammien toisella rannalla oli kasarmi, jossa rajavartiolaisten olivat aikaisemmin majoilleet. Nyt kasarmi toimi kylä punanurkkana. Rajavartiolaisten oli rakennettu Viijankijärven rantaan uusi talo. Siellä kävimme veljeni Yrjön ja Vatsun Oksien kanssa hakemassa säilyke-

Kylän arkitöitä: Malahvien Vasselein Anni (opettaja Ivan Ioilevin vaimo) ja Iknatan Iivanan Sohja heiniä kantamassa. Taustalla mm. Outokkaisen talo (kuva: REM, Pietari).

purkkeja, joissa oli vielä maakas lihan haju. Kerran meidät otettiin "kiinni", vietiin ruokalaan ja tarjottiin päivällinen. Kotiin päästyämme kerroimme, miten meitä oli pidätetty ja syötetty.

Tavanomaiset kalastuspaikat olivat Matolahdessa. Siellä ämmö piti verkkoja ja onki pienempiä kaloja. Kerran ämmö sai niin suuren ahvenen, että kaikki sitä ihmettelivät. Matolahden suuren kiven luona meillä oli oma uimarantamme ja ongituspaikkamme. Kerran Vatsun Jelena ja tätini Olga juoksivat hätäisinä Matolahdesta ja kertoivat nähneensä itse Vetehisen. Se oli noussut vedestä ja alkanut selvitellä tukkaansa.

No, eivät he tietenkään sitä itse keksineet, mutta ei se ollut Vetehinen. Olisiko ollut Valkeasta merestä jokea myöten noussut norppa? Sen koommin sitä ei nähty.

Heinäaika oli kaikkein kiireisintä aikaa. Silloin lähdettiin koko perheen voimalla Livojoen heinäsoille. Selässä eväskesseli, josta töröttävät ripakkoon käärityt vikatteen terät, olkapäillä haravat ja vikatteen varret astuttiin heinämoikille. "Kestääköhän heinänsää

koko ajan"? Jos ei, se merkitsee heinäkorjaajille paljon lisätöitä. Kun heinät oli niitetty, ne tavallisesti kerättiin harvaan salvettuun laatoon. Siellä ne olivat suojaissa syysateilta.

Jäkälää ja pettuleipää

Myöhemmin syksyllä käytiin jäkälänostossa, kun se homma ei tarvinnut "luokosäätä". Syksyllä jäkälä on sitä paitsi pehmeää ja irtoaa maasta helposti. Kun jäkälää oli kerätty riittävä määrä, maahan pistetään muutama metrin pituinen keppi, ympyrän tapaan noin 50-60 sentin läpimitaltaan. Jotta jäkälämöhkäle ei pakkasien tullessa jäätyisi maahan kiinni, ympyrän pohjalle asetettiin ohuita risuja.

Keväthankien aikaan lähdettiin sitten jäkälänvetoon. Jäkäläpaikkaan saavuttua piti ensin suomaa lumi aivan maahan saakka, jotta voisi kirveellä katkoa kaikki tukikepit. Sitten ei kuin pikku potkaus, ja jäkälämöhkäle on kyljellään ja sitten tsunassa (kelkassa). Kotimatalla on hyvä pitää kiirettä, sillä kevätaurinko pehmentää nopeasti hangen

pinnan. - Jäkälä antoi lehmille maustetta juomiseen, sillä heinävarat olivat tavallisesti tähän aikaan jo loppuillaan. Lampaille, jotka eivät mielellään syö suoheinää ja kun maaheinää tuli pihoilta niukasti, leikattiin kerppuja. Se työ oli meidän poikien homma. Samoin piti riipiä pienistä koivuista lehtiä, jotka kuivattiin usein pirtin lattialle levitettynä.

Niin siihen aikaan piti koettaa tulla toimeen.

Ilman lehmii ja lampaita kylässä ei elä. Kyllä elannon hankkiminen kysyi kovan erityisesti nälkävuosina 1933-1934, jolloin niukan jauhonormin lisäksi piti turvautua petäjälävän apuun.

Olin kerran äitini kanssa petäjää kiskomassa ja petäjäistä valmistamassa. Kun nuori mänty kaadettiin, sen yläpäästä irrotettiin oksien välinen pala, noin 30-40 sentin pituinen pätkä ja vedettiin siihen puukolla latvasta tyveen päin leikkaus. Ennen sitä pinta oli puhdistettava kaamasta. Hyvin se sitten irtoaa. Kun petäjää oli kerätty sopiva määrä, levyt oikaistaan suoriksi ja annetaan kuivua. Sitten niiden päälle ripotellaan pieniä kaloja ja jopa kalanperkeitä. Kun le-

vyt on kuivattu uunissa, ne survotaan huuhaassa ja kun jauhomainen massa on riittävän hienoa, se sekoitetaan jauhoihin, jos niitä sattuu olemaan. Jos ei ole, täytyy sekoittaa survotun perunan tai akanoiden kera.

Ei se petäjaisestä valmistettu leipä mielellään mene, mutta kun on nälkä, pitää syödä.

Näin Kivijärven kylässä päästiin elossa noista kovista koitteista. Ei meillä kerrottu kenenkään nälkään kuolleen.

Aivan hävettää, kun siihen aikaan esimerkiksi Uk-rainassa nälkään kuoli miljoonia ihmisiä. Tietysti suurimpana syynä tähän tilanteeseen oli kolhoosijärjestelmän toimeenpano ja parhaiden maatalousisäntien vangitseminen muka kulakkeina ja karkotukset Siperiaan tai Perä-Pohjolan alueille. Suurin osa heistä menehtyi sinne. Vain harvat palasivat, enemmistö ei enää koskaan.

Tästä sitten alkoi maataloustuotteiden vakituinen puute, joka yhä vain jatkuu Venäjälläkin. Useita perheitä karkotettiin myös Uhtuan piiristä, vaikka he eivät mitään kulakkeja olleet. No, ylhäältä annetut määräykset vaativat uhreja: niitä piti löytää!

Kotikylän koulussa

Kun minä täytin 9 vuotta vuonna 1933, tulin kouluikään. Äiti lähti rekisteröimään minua I luokalle. Oli koea kesäkuun alkupuolen

päivä, kun astuimme koululle päin. Yöllä oli satanut paksun lumivaipan, mutta koivuissa oli jo melko suuri lehti. Se jäi ikuisesti muistoihini.

Kivijärven koulu sijaitsi kylän laidassa jonkin matkaa tsasounasta länteen päin. Koulussa oli vain yksi luokahuone, ja luokat erosivat toisistaan vain siinä, että eri luokkien oppilaat istuivat omissa pulpettiriveissään. Samana syksynä minun kanssani koulunkäynnin aloittivat myös naapurin tyttö Vatsun Oksenie, Matti Rinne, Perttuni Jouki, Järveläisen Liisa ja monet muutkin. Kaikkien nimiä en enää muistakaan.

Koulussa istuuduimme pöytien taakse, ja tuli opettaja luokkaan. Hän oli Iikka Pirhonen. Matassaan hänellä oli tummanpunainen kantele. Pirhonen selvitti meille aluksi, miten koululaisen pitää käyttäytyä koulussa, osoitti, miten kynä teroitetaan jne.

Sitten tuli vakituiseksi opettajaksi Felix Lehto. Opetus oli suomen kielellä, mutta meitä se ei yhtään haitannut. Venäjän kielen opetus alkoi myöhemmin, en muista, millä luokalla. Muuten me kivijärveläiset lapset emme venäjää osanneet, kun sitä ei tavallisesti käytetty. Sitten isä osti minulle venäläisen lukukirjan. Tutkin sitä ja vähitellen aloin lukea ja ymmärtää. Isä oli käynyt koulua kokonaisuudesta kolme luokkaa ja kykeni minut alulle panemaan kielen oppimisessa. Siitä saakka suomen kieli ja venäjän kieli ovat olleet minulla samalla tasolla. (... jatkuu)

Karjalan kyläprojektin jatkoa vv. 2000 - 2003

Vuodesta 1941 lähtien Karjalassa on hävinnyt tai hävitetty yli 2 000 kylää. Osan kylistä vei sota, suurin osa tuhoitiin tai niin kuin termi kuului "likvidoitiin perspektiivittöminä kylinä". Eräs Karjalan Heimo -lehden tärkeimmistä tehtävistä on kadonneiden karjalaiskylien historian ja muistojen tallentaminen jälkipolville. Tehtävä on suuritöinen ja kiireellinen, sillä vanha polvi, joka vielä jotakin muistaa ja tietää, vaipuu hautaan ja vie tiedonrippeet mennessään.

Julkaisimme kolme vuotta sitten (KH nro 7-8/2000) kyläprojektin saldon 1990-luvulta. Nyt on vuorossa jatko-osa (puolensataa kylää), koska kylätiedoilla on kova kysyntä.

2000

Vienanmeren rannikon kauppakeskuksista vain muistot jäljellä (Kannanlahti, Knäso, Kouta, Kieretti), (13 kuvaa, kartta), Sakari Vuoristo, KH 1-2

Poton sukutietoja Repolasta (Haukkasaari), Pentti Keynäs, KH 9-10/2000

Muisteluksia rahvahan entisestä elämänmenosta Uhtuan Alajärvellä (talo - ja asukasluettelot I-XI, kuvia), Aili Jaakkola, KH 11-12/2000

2001

Pistojärven kylien väestöluettelot vuodelta 1920, Osa I KH 1-2 ja osa II KH 3-4/2001

Tiuro oli Pistojärven läntisin kylä (alueen yleiskartta), Sakari Vuoristo, KH1-2/2001,

Hirvensalmen kylässä elettiin suurten vesistöjen varrella (kuvia, taloluettelo, kyläkartta), Maila Uusi-Illikainen, KH 1-2/2001. - lisätietoja: Kun Hirvisalmi sai oman koulun (KH 1-2/2001)

Malviaisen pieni kylä sijaitsi nimikkojärvensä niemikkeellä, Maarit Heikkinen, KH 1-2/2001

Ihmisiä ja elämää Pistojärven Suvannossa viime vuosisadalla (9 kuvaa, kyläkartta), Pekka Oilinki, KH 1-2/2001

Korpijärvi (Pistojärvi), 2 valokuvaa tekstein), KH 1-2/2001

Pistojärven Hämehehen kylä - jäljellä enää pelkkä nimi (5 kuvaa, kyläkarttaa, asukasluettelot), Sakari Vuoristo, KH 1-2/2001

Pistojärven keskuskylä (2 valokuvaa - 1926 ja 1942), KH 1-2/2001

Muistoja lapsuusvuosilta Aunuksen Hoskilassa, Nikolai Feklistov, KH 3-4/2001

Niskan kyläläiset eivät anna periksi (6 kuvaa, aluekartta), Sakari Vuoristo, KH 9-10/2001

Tumtsan kylän eläjät (2 kuvaa, asukas - ja taloluettelo, kyläkartta), Pekka Zaikov, KH 9-10/2001

Pääjärven säännöstely lopetti Laitasalmen saarikylän tarinan (4 kuvaa, asukasluettelo, kyläkartta ja kyläkokouksen pöytäkirja v:lta 1921),

Sakari Vuoristo, KH 9-10/2001

Kuvia elämästä Soukelon kylässä viime vuosisadan alkukymmeniä (perustuu Vasili Zaikovin, myöh. Ville Iijanen, haastatteluun - MK), KH 9-10/2001

Soukelo vuonna 1918, Lauri Kuntijärvi, KH 9-10/2001. - lisätietoja: Soukelon kylän talot v. 1915 sekä Zaretöenkista Soukeloon (David Worsley).

Oulangan kylän asutus sotien jälkeen 1947-53 (kuva,

Kivijärven venäläinen koulu oli rakennettu vuosisadan alussa.